

PDF hosted at the Radboud Repository of the Radboud University Nijmegen

The following full text is a publisher's version.

For additional information about this publication click this link.

<http://hdl.handle.net/2066/68020>

Please be advised that this information was generated on 2018-07-08 and may be subject to change.

Gloednieuw en beregoed

Hoeveel gebaren bestaan er eigenlijk in Nederlandse Gebarentaal? Dat moet toch makkelijk te beantwoorden zijn. Je legt gewoon alle woordenboeken, video's, DVD's, en websites op elkaar, en gaat tellen. En je laat natuurlijk alle dubbele gebaren weg (want moeder is zo belangrijk, dat staat wel in elke lijst en op elke schijf).

Toen ik de tolkopleiding in Utrecht begon voelde ik me echt een groentje. Ik wist weliswaar veel meer dan m'n klasgenootjes: sommigen hadden alleen een open dag bijgewoond, of een basiscursus gedaan. Ik kende al heel veel gebaren, had met dove collega's gewerkt, en onderzoek gedaan naar gebarentaal. Voor dat onderzoek had ik natuurlijk een heleboel gebaren opgenomen, en ook nog verschillende mensen die hetzelfde gebaar maakten. Uiteindelijk zaten in onze computers meer dan drieduizend verschillende gebaren. Van politie tot vakantie, en van opgelucht tot uitdaging. Dus het waren niet alleen maar huis-tuin-en-keukengebaren als moeder en wil-niet. Toch kwamen we elke week nog nieuwe gebaren tegen. Nog steeds trouwens. Mijn dove collega heeft een brede grijns op zijn gezicht als hij opmerkt: "Oh, ken je dat typisch Gestelse gebaar niet?!" Dat moet een tolk toch echt weten, hoor!"

Een nieuwe lijst met gebaren begon ik zelf te maken tijdens de tolkopleiding. Alle gebaren die we op videobanden mee naar huis kregen als huiswerk stopte ik in een lange lijst, opdat ik ze later weer terug zou kunnen vinden. Aan het eind van de opleiding stonden er 5875 gebaren in de lijst. Bijna twee keer zoveel als ik al kende van m'n onderzoek dus! Je zou hier natuurlijk de conclusie uit kunnen trekken dat je maar beter een opleiding kunt gaan doen dan onderzoeker worden. Dat was eigenlijk ook precies de reden waarom ik die tolkopleiding ging volgen: om beter te leren gebaren. Interessanter is het om te kijken naar wat er precies op die lijsten staat.

Laat ik het maar meteen verklappen: op die lijsten staan Nederlandse woorden. Dat is ook niet zo raar natuurlijk: je kunt gebarentaal helemaal niet opschrijven. In ieder geval is dat in Nederland niet gebruikelijk. Het Amerikaanse systeem dat ze in België hier en daar gebruiken is nog niet zo flexibel dat je er makkelijk lijstjes mee typt die je kunt sorteren en doorzoeken. Toch zou het de overweging waard zijn om zo'n systeem te gaan gebruiken, omdat je dan echt naar gebarentaal kijkt, en niet naar de Nederlandse taal. Dat lijstje met bijna zesduizend Nederlandse woorden dat ik in mijn computer heb, is namelijk geen lijst van gebaren. Het zijn stuk

voor stuk vertalingen, van gebarentaal naar het Nederlands. Als je een tijdje naar die lijst staart, dan zie je de raarste dingen er op staan. Grondwaterpeil. Laagseizoen. Werkkamp. Als je een beetje gebarentaalgevoel hebt ontwikkeld, dan zie je dat dit geen dove gebaren zullen zijn die naar het Nederlands vertaald zijn, maar Nederlandse woorden die tolken zouden moeten kunnen vertalen. En daarom is er een gebaar gemaakt dat lijkt op het Nederlandse woord: samengestelde woorden als 'grond-water-peil' worden dan drie gebaren, drie vertalingen van 'grond', 'water' en 'peil/niveau/stand'. Bij het tolken van een Nederlandse les voor dove leerlingen zijn dit soort letterlijke vertalingen heel nuttig: kinderen leren dan de structuur van Nederlandse woorden begrijpen en samenstellingen ontleden. Maar in gebarentaal zou je het anders zeggen.

Om 'grondwaterpeil' op een andere manier uit te drukken in gebarentaal, gebruik je minder verschillende gebaren en combineert die op een creatieve manier. Je kunt bijvoorbeeld met twee platte handen 'grond' gebaren; terwijl één hand dan nog blijft hangen, maakt je andere hand net iets lager het gebaar water; vervolgens kun je weer met een vlakke hand omhoog en omlaag bewegen, terwijl je blikrichting op die bewegende hand is gericht. Dat zou je vervolgens weer als 'grondwaterpeil' kunnen terugvertalen naar het Nederlands, maar het kan afhankelijk van het gesprek of van de mimiek ook betekenen 'het niveau van het water onder de grond varieert'. Eigenlijk is mijn omschrijving hierboven ook al te erg door het Nederlandse beïnvloed: ik denk namelijk dat er helemaal geen gebaar grond bestaat. Je gebaart eigenlijk plat-vlak terwijl je lippen misschien het Nederlandse woord 'grond' uitspreken.

Toen ik taalwetenschap studeerde heb ik ooit een werkstuk moeten maken over samenstellingen in gebarentaal. De vraag die we wilden beantwoorden was hoe samenstellingen in gebarentaal er uit zien. 'Gloednieuw en beregoed', hadden we dat werkstuk genoemd. Het waren voorbeelden van Nederlandse samenstellingen die we niet konden terugvinden in gebarentaal. Logisch natuurlijk, want gebarentaal lijkt niet op het Nederlands; maar dat wist ik toen nog niet zo goed. Als ik alle samenstellingen van mijn gebarenlijst af haal, blijven er al een stuk minder gebaren over dan de 5875 die er nu op staan. Maar door de creatieve mogelijkheden van gebarentaal (eigenlijk is dat de grammatica) heb je ook een stuk minder gebaren nodig dan in het Nederlands. ■

Onno Crasborn
is als gebarentaalonderzoeker
verbonden aan de Radboud
Universiteit Nijmegen.
Daarnaast is hij tolk NGT.

Onno's column